

Transandantal Mantık Temelinde Saf Aklın Eleştirisi'ne Genel Bir Bakış

Bu metin, Prof. Dr. Bülent Gözkân'ın Yeditepe Üniversitesi bünyesinde verdiği Kant dersine ait ders notlarından yararlanılarak hazırlanmış olup, ders içeriğini yansıtan bir öğrenci çalışması/ödevi olarak değerlendirilmelidir.

Onurcan Yılmaz

ABSTRACT

Our age – Kant says- is a critique age and if Kant's philosophy is really a critique philosophy, this is a critique of the all previous metaphysical activities begins with Plato, Leibniz, Locke and Hume. Thus, his critical philosophy is a critique of both empiricism and rationalism. In this paper, I am going to work on the area of the 'Transcendental Logic' of Kant's 'Transcendental Philosophy'. One of the permanently intriguing questions regarding Kant's approach to the human sciences is the relation between his understanding of 'General Logic' and 'Transcendental Logic'. Especially, I compare his analysis of the a priori conditions of human cognition in the 'Critique of Pure Reason' with his empirical account of the human cognitive faculties in comparing with his approach to sensibility, imagination, and understanding. Also, in his work of 'Critique of Pure Reason', I argue that how Kant distinguishes the 'Transcendental Logic' from the 'General Logic'. Finally, I characterize the argument of 'category' on the 'Transcendental Logic' in his first Critique as an account of the faculties that are required for a mind to be an agent or subject of cognition.

Kant'ın Transandantal Mantık Bölümü

“Nesnelere ilişkin olmaktan çok, a priori olanaklı olduğu ölçüde, nesnelere ilişkin bilgi türümüz ile ilgilenen tüm bilgiyi ‘transandantal’ olarak adlandırıyorum”[1]

Nesneler bizim bilgi (Erkenntnis)' mize görü yoluyla verilir ve tüm bu görüler a priori olarak uzay ve zaman formlarına sahip olmak zorundadırlar. Buna ek olarak görülerin bilgiolabilimleri için kavramsallaştırılmaları gerekir. Kant bu bağlantı için şöyle der: “İçeriği olmayan kavramlar boş, kavramı olmayan görüler kördür”[2]. Hayal gücü ise hissetme yetisiyle düşünme yetisi arasındaki bağlantıyı sağlayan yetidir. Yani, hayal gücünün Kant için temel yeti olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden Kant, SAE'ne

görünün uzay ve zaman formlarına tabi olarak tecrübeyi nasıl mümkün kıldığını araştırdığı “Transandantal Estetik” bölümünü koyar ve buna ek olarak, düşünmenin a priori koşullarıyla ilgilendiği “Transandantal Mantık” bölümünü ekler.

Kant kesin bilginin tek kaynağı saydığı sentetik a priori yargılarla doğa adını verdiğimiz fenomenler dünyasını bilgede nasıl kurduğumuzu- yani fizik denilen bilimin nasıl mümkün olduğunu- öteden beri alışılmış olan bir anlayışın tersine, duyu bilgisine temel olan, onu tecrübeye uygulamamızı sağlayan a priori kavramlarla açıklar. Çünkü transandantal felsefeye göre, bizler deneye önsel olan a priori kavramlara (kategorilere) sahibiz. Aklın yetilerinin yaptığı şey bu a priori kavramları tecrübenin içine yerleştirmek. Tecrübeden gelen duyu verisi ancak bu salt

“

Çünkü öteden beri, düşünmenin kendini objelere göre ayarladığı, yani nasıl düşünmesi gerektiğini özneye, objelerin dikte ettiği ileri sürülüyordu. Şimdi Kant, bu oranı tersine çevirerek objelerin bizim öznemize ayak uydurmak zorunda olduğunu söylüyor.

”

kavramlar ile bir düzen kazanıp bir bilgi olabilirler. Yani kategoriler, ‘kırmızı bir elma duyumluyorum’un yerine, ‘bu, kırmızı bir elmadır’ demeye olanak sağlamaktadır. Örneğin elimizde tavşan şeklinde sönük bir balon var. Biz ancak tecrübeden aldığımız verileri(havayı) bu balonun içine doldurursak bize bir şey ifade edebilir, çünkü tavşan şeklinde olan bir balon hiçbir şey ifade etmiyor. Aynı şekilde balon olmadan da hava tek başına bir şey ifade etmiyor. ‘Transandantal Mantık’ -en basit anlamıyla- bu amaçla düşünülmüş bir şey (yani dışarıdan aldığımız duyu verilerini belli bir kaba -kategorilere- yerleştirebilmemiz için). İşte ‘Transandantal Felsefe’nin anlamı da burada ilk ipuçlarını veriyor, çünkü Kant bu mantığı Aristoteles mantığı gibi kendi içine kapanıp kalmayan, duyu verilerine doğru da yol alan bir mantık olarak düşündüğü için ‘transandantal’ olarak adlandırmıştır. Onun için Kant, “genel mantık” anlayışını altüst eden bu düşüncesini “Copernicus Devrimi”ne benzetir. Freud’a göre Copernicus Devrimi insanlık tarihindeki ilk narsisist kırılmadır[3]. Hiç kuşkusuz felsefe tarihini ele aldığımızda Kant’ın da Copernicus’tan aşağı kalır yanı olmadığını söyleyebiliriz. Çünkü öteden beri, düşünmenin kendini objelere göre ayarladığı, yani nasıl düşünmesi gerektiğini özneye, objelerin dikte ettiği ileri sürülüyordu. Şimdi Kant, bu oranı tersine çevirerek objelerin bizim öznemize ayak uydurmak zorunda olduğunu söylüyor. Sonuç olarak Kant, düşünmenin içinde kapanıp kalmayan, tersine dışarıya çıkıp deneyim dünyasına da el uzatan bir mantık geliştirir. Bunun adı ‘Transandantal Mantık’tır. Ancak bu ‘Transandantal Mantık’ mümkün olan tecrübe çerçevesinde durup kalır, bunun ötesine geçerek ‘nesnenin kendisine’, ‘kendinde şey’e kadar uzanmaya

çalışmaz. Çünkü ‘kendinde şey’ deneyimin konusu değildir ve hatta aşkın olana ilişkin bir hakikatin varlığından da söz edemeyiz, çünkü söz ettiğimizde bu yine insanın tesis ettiği bir hakikat olacak, yani Kant’ın terminolojisiyle bu bir yanılsama (schein) olacaktır. Bu Tanrı mevzusu için de geçerlidir. Yani burada Kant’ın metafizikten anladığı şeyin kendinden öncekilerden rPlaton’da filozof aşkınlığı aşabilirdi, oysa metafizik Kant için aşkın olanın bilgisine ulaşmak değil, aksine metafizik kavramlar artık Kant’ta aklımızın kavramları olur, yani akla dışsal değildir, aklın kendi yapısal kavramlarıdır. Tanrı açısından bakacak olursak; Tanrı kavramı benim aklımın ayrılmaz bir parçası, aklın bir ideası. Metafiziğin hatası ise aklımızın kendi gücünü hakikatin kendisi olarak görmektir. İspatlar da keza bu yüzden problemlidir. Bu bağlamda metafiziğe, insan aklının sınırlarının bilimi de denebilir.

Diğer yandan Kant, yaşadığı zamanda formel mantık filozoflar arasında oldukça popülerdi ve bu açıdan işi de hiç kolay değildi. Kant hem Locke’u hem Leibniz’i teorik akıl yürütme açısından sınırlı buluyordu. Zaten Kant için genel mantıktan transandantal mantığa geçiş de bir tür empirisizmin ve rasyonalizmin reddi demektir. Bunu Saf Aklın Eleştirisi’nden bir alıntıyla da görebiliriz:

Tek bir sözcükle, Leibniz belirişleri düşünselleştirdi (intellectualized), tıpkı Locke’un da zihnin (Verstand) saf kavramlarını bir noogoni dizgesine göre (eğer bu anlatımı kullanmama izin verilirse), toplu olarak duyusallaştırmış -başka bir deyişle- onları yalnızca empirik ya da soyutlanmış derin düşünce kavramları olarak bildirmiş olması gibi. Bütünüyle ayrı olmalarına karşın ancak ‘birleşim’(Verknüpfung) içindeyken şeyler üzerine nesnel olarak geçerli yargılar üretebilen iki tem-

sil kaynağını zihinde ve duyusallıkta aramak yerine, bu büyük insanlardan her biri ikisinden yalnızca birine sarılmış ve bunu dolaysızca kendinde şeylerle bağıntılı olarak ve ötekini ise birincinin temsilini karıştırmaktan ya da düzenlemekten başka bir şey yapmıyor olarak görmüşlerdi.[4]

Bunlara ek olarak, Kant Saf Aklın Eleştirisi'nin başlarında bilginin konusunun doğrudan doğruya veri olmadığını söyler. Görü bilginin maddesini verir, idrak ise yargılama fiili ile gerçekleşir. Yargıda bir düzenlemenin belirli bir şemaya (hayal gücünün şemaları) göre meydana gelmesi gereklidir. Görü, duyumdan maddeyi alan form'dur, demek ki görü, sentetik bir şeydir, fakat ancak kategori, yani yargıdır ki, bilgiyi meydana getirir. Bilginin konusu demek ki "kendinde şey" değil, bir kuruluş(construction) tur ve bu kuruluş görüye dayanmakta ve kategoriler tarafından gerçekleştirilmektedir. Özetle, kategoriler her zaman için geçerlidir (apodiktik geçerlilik) ve objenin kavramının kurucusudur.[5]

Bunun yanında, düşünme yetisinin kendine özgü a priori formlara sahip olduğu düşüncesi Aristoteles'ten başlayıp Kant'a kadar gelmiştir. Bu formlar yargı ortaya koymak için birincil öneme sahip olan mantığın temel yasalarıdır. Fakat Kant "Transandantal Mantık"ta mantığın yasalarını araştırmaz. O, sentetik yargılarda, şeylerin kavranmasında rol oynayan kavrama yetisinin -zihnin- (Verstand) form kavramlarını ve düşünmenin işlevlerini araştırır. Kant'a göre düşünme yetisi sadece duyulardan gelen verilerle bağlantı kurmakla yetinmez; idrak olabilmesi için zihnin (Verstand) devreye girmesi gerekmektedir. Empiristlerin ise bu noktayı göremediklerini, atladıklarını söyler. Oysaki Descartes daha balmumu örneğinde bu noktayı göstermişti.[6] Heimsoeth Kant üzerine verdiği derslerin toplanmasından oluşan kitabında şu örneği verir: "Sadece tek tek verilerin duyulanmasına dayanan 'duyu-algısı yargısı' şöyle olacaktı: Güneş var ve taş ısınıyor. Deneyime dayanan 'deneyim yargısı' ise şöyle olacaktı: Güneş taşı ısıtıyor." [7] Buradaki ikinci örnekte gördüğümüz üzere taş Güneş sebebiyle ısınmıştır, başka bir deyişle Güneş ısı yaydığı için ve taş da Güneşin altında kaldığı için ısınmıştır. Dolayısıyla bizim bu çıkarımı yapmamızı sağlayan kavrama

yetimizin kavramlarından başka bir şey değildir. Burada temel bir kavram saklıdır: "nedensellik kategorisi." Özetle kavrama yeteneği, fiziksel özellikleri değişen, balmumunda değişmeyen şeyi gören, taşın ısınmasının sebebinin Güneş'in ısı yaymasına bağlayan bir tür düşünme eylemidir. Bizler bu türden bir a priori bağlantıyı sadece bilimde değil, günlük yaşantımızda karşılaştığımız her türlü olayda da kullanırız.

Buna göre, tecrübeyi mümkün kılan bu düşünmenin formlarına Kant "kategoriler" diyecektir. Aristoteles'ten beri gelen bu kategori anlayışı Kant'ta bambaşka bir anlama bürünecektir. Aslında Kant'ın Aristoteles'in kategoriler tablosuna eklemek istediği tek şey, bu tabloyu bir sistem altına sokmaktır. Aristoteles ifadelerinin çözümlemesinden kategorileri elde ettiğini söylüyordu ve bu kategoriler varlığın esaslarını oluşturuyordu. Kant'ta ise varlık kavramı yerini düşünen özneye bırakır. Yani, uzay ve zaman formları nasıl bizim dışımızda olan varlık boyutları değilse, düşünmenin birincil formları olarak gördüğü kategoriler de öyledir.

Kant kategorileri yargılara bakarak bulmuştur, "Transandantal Diyalektik" bölümünde tartışacağı aklın idealarını ise mantıksal çıkarım türlerine bakarak karar vermiştir. Fakat bununla birlikte Kant, varlığı yalnız kavramlarla kavrayamayacağımızı söyler. Yalnız kavramlarla çalışan klasik rasyonalizm –örneğin- "ruhun ölümsüzlüğünü" şöyle kanıtlayacaktır: "Ruh maddi olmayan bir tözdür, maddi olmadığı için yer kaplamaz, yer kaplamayınca bölünemez, bölünemeyince de yok edilemez, dolayısıyla ruh ölümsüzdür" Bu kanıtlama "çelişmezlik ilkesi" ne dayanmaktadır. Leibniz bütün bilginin kavram çözümlemelerinden kaynaklandığını düşünüyordu, ona göre analitik yargılardaki en yüksek ilke çelişmezlik ilkesidir. Bir başka deyişle; önce eldeki kavramın bir tanımı yapılıyor, sonra da bundan kendisiyle çelişik olmayan sonuçlar çıkarılıyor. Kant'a göre, böyle salt düşüncenin içine kapanıp kalmış bir mantığı bırakıp, objelere ve "olanaklı tecrübeye" uzanan bir mantık geliştirilmesi gerekir. Bunun adı da "Transandantal Mantık"tır.

Kategorilere geri dönecek olursak; doğa bilgisinde mümkün deneye, uzay ile zaman'dan başka birtakım a priori formlar, Kant'ın deyişle

kategoriler aktararak, deneyin dağınık verilerini ve çeşitliliğini bunların içinde derleyip toplarız ve birleştirip düzenleriz. Kategorilerin gördüğü iş, deney verilerini birbirine bağlamak, birleştirmek işidir, bu sentezdir[8]. Böyle bir görevleri olan kategorileri Kant, Aristoteles'ten beri gelen 'yargılar çizelgesi'ne paralel olarak türetir ve bu çizelgedeki 12 yargının her birinin karşısına belli bir kategori koyar. Yani, Kant deney verilerini 12 bakımdan birbirine bağlar (synthesis), bu da deneyin ham malzemesini bu 12 kategoriye göre şekillendiriyoruz demektir.

Buna ek olarak, Aristoteles'te kategoriler varlığına ilişkin bir şeyken, Kant'ta kökleri varlığın kendisinde değil, onun temsilini edinen 'ben' dedir.[9] Aristoteles zaman ve mekanı, ortaya koyduğu on kategorisi arasına koyar ve bunları 'nerede' ve 'ne zaman' sorularının cevapları olarak görür. Kant ise Newton'ın doğa biliminin ilkeleri içinde zaman ve mekânın genel formlar olarak önemle vurgulanmasına sadık kalır ve zaman ve mekânı kategoriler arasına sokmaz. Çünkü zaman ve mekân bizim alma gücümüz (receptivity) dür ve kavrama yetisinin işlevlerinden doğmazlar. Her türlü bilginin olmazsa olmaz ön koşuludur, başka bir deyişle bir bilgi benim 'mind topos' umda temsil ediliyorsa zaman ve mekân formlarına tabi olmak zorundadır.

Kant'ın kategorileri toplamda dört grupta olmak üzere on iki tanedir. Birinci grupta 'nicelik' (quantity) kategorileri vardır; birlik (unity), çokluk (plurality) ve bütünlük (totality) olarak üç gruba ayrılır. Bu kategoriler bizim evrendeki olayları her ne olursa olsun kavramamızın ön koşuludurlar, yani biz evrendeki herhangi bir objeyi, ister deneyim yoluyla olsun, ister aklın sınırlarını aşırıp gerçekleştirdiği 'aşkın' metafizikle; biz onu daima 'birlik', 'çokluk' ya da 'bütünlük' içinde kavrarız.

İkinci grup ise 'nitelik' (quality) kategorileridir. Bu kategori de üç gruba ayrılır; bunlar gerçeklik (reality), olumsuzlama (negation), ve sınırlandırmadır (limitation). Bu alan 'şeylerin' niteliklerini birbirinden ayırt etmemize imkan sağlar ve nesnelere bazı anlamlar yükleyip çıkararak -onu ifade eden şeyin alanını belirleyerek, ne olup olmadığına dair sınırlamalar yaparak, sınırını çizerek- onları tanımlamamızı mümkün kılar.

Üçüncü grup ise 'bağlantı' (relation) kate-

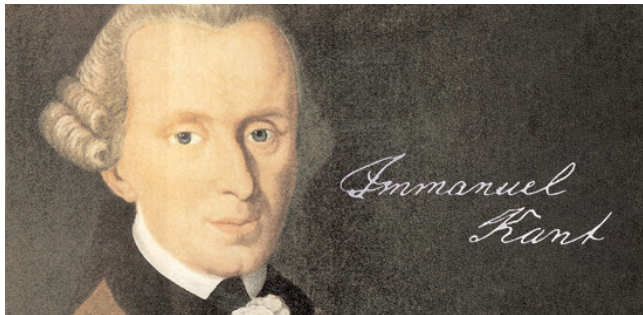

gorileridir. Bu kategoriler Kant için en çok önem arz eden kategorilerdir, çünkü modern doğa bilimlerine ve matematikteki yasalara baktığımızda hep birbirleriyle ilişki içerisinde olduklarını, birbirleriyle bağlantılı kurallara sahip olduklarını görebiliriz. Kant'ın da SAE'nde cevabını aradığı sorulardan biri doğa bilimleri ve doğa alanındaki bilginin nasıl kurulduğu olduğuna göre, bu kategorilerin önemi açıktır. Bu kategoriler de; cevher (inherence and subsistence), neden-etki (causality and dependence) ve karşılıklı bağlılık (receptivity between agent and patient) olarak üçe ayrılır. Aristoteles'te 'cevher' kategorisi büyük bir önem taşımaktadır ve onda kategorilerin birincisidir. Kant'ta ise nedenselliğin (dolayısıyla bağlantı kategorisinin) büyük önem taşıdığını söyleyebiliriz. Diğer bir yandan, nedenselliğin kategorilere koyulması onun üzerindeki Hume etkisini bize göstermektedir. Fakat Hume bir yerde yanıltmıştır ve nedenselliği tecrübeden çıkarmaya çalışmıştır (sonunda da nedenselliği alışkanlığa bağlamıştır). Kant'ta ise 'ben'im temsil mekanıma tabi olarak, dışsal olanı nedensellik biçimi altında görmemi sağlar ve bu durumda 'ben'im dışımdaki bir nedensellikten bahsedemeyiz. 'Karşılıklı bağlılık'

durumu ise evrendeki her şeyin karşılıklı olarak birbirlerine bağlı olma durumu anlamında kullanılmıştır, yani her şey birbirinden etkilenir.[10] Yani genel olarak bağlantı kategorileri, şeylerin aralarındaki bağları kurmaya yardımcı olur.

Dördüncü ve son grup kategoriler ise ‘tarz’ (modality) kategorileridir. Bunlar da olanak (possibility), varlık (existence)[11] ve zorunluluk (necessity) olarak üç gruba ayrılır. Örneğin bir şeyin gerçekleşmesi olanaklı iken meydana gelebilir ve bu şey gerçekleşir. Zorunluluk da bir nedenin etkisi olmak durumudur. Ancak bu kategorilerin akla a priori olarak var olması doğuştan bir takım bilgilere sahip olduğumuz anlamına gelmez. Descartes Tanrı kavramının doğuştan bizde var olduğunu düşünüyordu. Bizde mükemmellik fikri var ve bu fikir ise ancak Tanrı tarafından zihnime yerleştirilebilir.[12] Kant’ta ise doğuştan bir bilgi yoktur, deneyimle oluşur ancak deneyimden çıkarılamaz. Aklın diyalektik kullanımıyla oluşur[13] ve daha sonra biz bu Tanrı fikrini buluruz.

Bilindiği gibi Kant SAE’ni uzun yıllar boyunca üzerinde düşündükten (deyim yerindeyse, ince eleyip sık dokuduktan) sonra yayımlar. Ancak felsefe tarihinin en zor metinlerinden olan bu kitabı pek kimse anlamaz. İki sene sonra[14] daha anlaşılır bir şekilde Prolegomena’yı yayımlar (önsöz anlamına gelmektedir). Ve bu kitaba şu şekilde başlar: “*Bu Prolegomena, çıraklar için değil, geleceğin öğretmenleri için yazılmıştır; bu öğretmenlere de, zaten ortada olan bir bilimin sunduğunu düzenlemeleri için değil, ilk önce bu bilimin kendisini kurmaları için yardımcı olmalı*”. [15] Bu çıraklıktan öğretmenliğe yükselme mefhumuna ise biz sıradan öznelerin ulaşmasını beklemeliyiz, çünkü ulaşmak demek onun da ilerisine bir adım daha atmak demektir.[16]

Notlar

[1] Bu alıntı için bkz.: Immanuel Kant, Arı Usun Eleştirisi, çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul,; 1993. B25 Gerekli görülen yerlerde çeviri gözden geçirilmiştir.

[2] Kant, I., Critique of Pure Reason (1998) Çev. P. Guyer, A. W. Wood, Cambridge Un. Press, 1998, A/51-B75. (Bundan sonra SAE olarak anılacak.)

[3] Freud, S., (2006) Psikanaliz Üzerine, Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, s. 96

[4] Bu alıntı için bkz.: Immanuel Kant, Arı Usun Eleştirisi, çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul,; 1993. A271/B327. Gerekli görülen yerlerde çeviri gözden geçirilmiştir.

[5] “Bir şey bilmek istiyorsam, kavramlarımı görünün salt formları ile duyu verilerine bağlamak zorundayım Sadece salt olan görümler, kavramlar ve yargılar ile bir şey elde edemem. Objelerle ilişki kurmuş kavramlarımız olmalıdır”

[6] Descartes balmumu örneğinde balmumunu ateşe yaklaştırır ve tümüyle erimeye başladığında eski balmumunun yok olduğunu gözlemler. Peki, burada erimiş olanla daha önce tecrübe ettiğim balmumu bir ve aynı şey midir sorusunu sorar. Cevabı ise; duyu verileri değişse bile objenin özdeşliği değişmeyen bir şey olarak bizim tarafımızdan algılanır. (“sola inspectio mentis” – “Bunu, anlama yeteneği tek bir bakışla saptar”.)

[7] Heimsoeth, H., (2007), Çev. Takiyettin Mengüşoğlu; Doğu Batı Yayınları, s.85-86

[8] Tabii ki bu ‘sentez’in gerçekleşmesi için hayal gücüne ihtiyaç vardır.

[9] Bir not: Aristoteles’te kategorilerin varlığa ilişkin bir şey olmasını Heideggerci anlamda ontik olanlarla karşılayabiliriz. Kant’taki nesnenin ‘ben’ mekanımında temsil edilme meselesi ise transdantal olanı, bunun yanında Heideggerci ifadeyle söyleyecek olursak ontolojik olanı belirtir.

[10] Karşılıklı bağlılığın ‘kaos teorisi’yle arasında bir ‘bağlantı’nın olduğunu söyleyebiliriz. “Bir kelebeğin kanat çırpması, Dünya’nın yarısını dolaşabilecek bir kasırganın ortaya çıkmasına neden olabilir”.

[11] “Kant buna, var olma da der”. Bkz. Heimsoeth, H., (2007), Çev. Takiyettin Mengüşoğlu; Doğu Batı Yayınları, s.89

[12] Platon’un ‘anımsama teorisi’ de bu bağlamda düşünülebilir. Aslında bu genel anlamda aşkın olanla transandantal olanın meselesidir. Yani en genel anlamda mesele; aklın kendi yapısından çıkan kavramları, akla dışlanmış gibi göstermek, bir başka deyişle aklın kendi kavramlarına nesne tesis etmek. Kant’tan önceki metafiziğin de yaptığı tam olarak budur. Metafizik, duyusal olanı aşmaktır, Platon’dan gelen bir şey bu. Platon’da görünüş ve idealar ayrımı vardır ve metafizik, akıl yoluyla varlığın-duyusal olanın yanıltmalarını aşarak- doğanın kendisini görebilmektir. Platon’un mağara alegorisinde filozof duyular dünyasından idealar dünyasına doğru yolculuk eder ve mağaranın tek bir kapısı vardır. İnsanlar o mağaraya zincirleriyle bağlıdır ve gerçek dünyanın yalnızca duvara yansıyan gölgesini görürler. Ancak filozof bu zincirlerden kurtulabilir. Kant’ta ise formu kazandıran biziz. Bunun yanında, Platon Timaeus diyalogunda evrenin ve dünyanın nasıl meydana geldiğinin bir açıklamasını yapıyor. ‘İdea’lar bir olan, değişmez olan formlardır. ‘Demiourgos’ ise ‘Tanrı adı’dır, yapan Tanrı’dır (Greklerde yoktan var eden bir Tanrı anlayışı yok). Fenomenin ise görüntü olarak ortaya çıkabilmesi için bir zemine ihtiyacı var, bu zemin de ‘chora’dır. Hiçbir biçime sahip değildir. İdealarla, sadece bir ortam ve biçim kazanma özelliğine sahip olan ‘chora’ bir araya geldiğinde Dünya ortaya çıkıyor. Burada ‘Demiourgos’un yaptığı hareket ‘idea’larla ‘chora’yı bir araya getirmek ve Dünya’yı yaratmak. Kant’ta ise Demiourgos’un yerini insan aklı alacak, yani artık ilahi bir ahlak yerine, insanın kendisinin kurabileceği yeni bir ahlak kavramı ortaya çıkacaktır.

[13] Kant SAE’nin Giriş bölümünde insan bilgisinin iki ayrı yetisi olduğunu söyler (duyarlık ve kavrama yetisi). Hayalgücü ise hissetme yetisiyle düşünme yetisi arasında sentezleme yaparak bağlantıyı sağlar.

[14] 1783’te.

[15] Kant, I. (1995). Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Prolegomena, Türkiye Felsefe Kurumu. Çev. İoanna Kuçuradi–Yusuf Örnekk

[16] Bu bağlamda Nietzsche’yi ve Heidegger’i öğretmenlik vasfını elde etmiş kişiler olarak görebiliriz. En azından ben öyle görüyorum.

PARRHESIA E-DERGİ

<http://parrhesiadergi.net>

PARRHESIA

Yıl: 1 Sayı:2 Eylül 2012

e-dergi